

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pōli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 11. junija 1879.

Obsseg: Proti Nemčiji! — Opis nekaterih sadnemu drevju škodljivih mrčesov. (Dalje.) — Gospodarske skušnje. — Gospodarske novice. — O vcenitvi zemljišč zarad gruntnega davka. — Volilno gibanje vélikih posestnikov. — Ozir na rajnki zbor dunajski. — Koliko je vlada za železnice potrosila leta 1871. in koliko bode letos potrebovala? — Mnogovrstne novice. — Iskren zagovornik. (Dal.) — Dopisi. — Noviĉar.

Gospodarske stvari.

Proti Nemčiji!

Pod naslovom „kmetijskim gospodarjem v resni prevdarek“ nahajamo v „Gosp. Listu“ goriške družbe kmetijske članek, ki se nam vreden zdi, da ga tudi kmetijski gospodarji, ki „Novice“ beró, vzamejo v prevdarek; članek se tako-le glasi:

Te dni se po vsi Avstriji podpisujejo mnogobrojne peticije na visoko c. k. ministerstvo, da naj bi branilo naše avstrijsko kmetijstvo pred nevarnostjo, ki mu preti od Nemčije, katera hoĉe z izredno visoko colnino zapreti svoje meje našim pridelkom. Ker je stvar prevažna, hoĉemo tudi našim bralcem, ki so v prvi vrsti poklicani braniti kmetijstvo pred sleherno nevarnostjo, o tem poroĉati, kar je gosp. profesor Povše v obĉnem zboru govoril in kakošno peticijo je nasvetoval, vse to z namenom, da bi ĉastiti bralci sprožili predlog tudi v posameznih obĉinah ali saj v kmetijskih okrajnih podružnicah, katere naj bi enako peticijo poslale visokemu ministerstvu. Kolikor veĉ krajev se potegne za to, toliko veĉ vzroka bo imelo ministerstvo potegniti se za kmetovalce, ki so uže tako v veliko slabšem in neugodnišem poloŹaju kakor trgovci in drugi stanovi.

Neka grozno huda nevarnost sedaj preti našemu kmetijstvu, katero mora propasti, ako se drŹavna vlada ne postavi odloĉno v brambo za naše kmetijstvo proti Nemčiji, katera hoĉe z vpeljavo izredno visoke colnine zabraniti vvaŹevanje naših kmetijskih pridelkov v Nemĉijo in skoz Nemĉijo. Res je, da Nemĉiji in njenemu kmetijstvu bo to koristilo, kar sedaj nemški drŹavni kancelar, moŹ Źelezne volje, knez Bismark namerava, a naši drŹavi, katera je dosedaj v Nemĉijo in skoz Nemĉijo za veliko milijonov goldinarjev Źita, moke, vina, sadja in Źivine prodajala, preti huda nevarnost. Saj uže sedaj, ko nam Nemĉija še ni zaprla svojih mej, toŹijo kmetovalci, da se razni kmetijski pridelki tako slabo prodajajo, na pr. sirk (koruza) letos po 1 gold., 1 gold. 30 kr., pšenica malo boljše; za vino ni ga kupca, ki bi tudi po nizki ceni odvezel dobro vinsko blago.

Pa bo morda ta ali uni mlaĉneŹ in brezskrbneŹ, ali pa tisti, ki Źeli, da bi le vse po grošu bilo, naj tudi kmetovalci vsi oboŹajo, rekel: „no, kaj pa se ima naša naša deŹela bati in brigati za to, ali Nemĉija zabrani vvaŹevanje avstrijskih kmetijskih pridelkov v Nemĉijo

ali ne, saj na pr. našega vina tako ne pošiljamo v Nemĉijo, prav tako tudi ne Źita, ne Źivine.“

Tem moram pojasniti, da bodo tudi kmetovalci naše deŹele pri tem trpeli, kajti ni vse eno, ali, kakor do sedaj, izvaŹava in prodaja Ogerska v Nemĉijo vsako leto za veĉ milijonov gold. vina in Źita, ali da potem to blago ne vé drugje prodati, kakor domá. Le pomisliti treba, kaj se bo zgodilo našim vinorejcem, ĉe bodo potem Ogri se vé da po nizki ceni prodajali svoja vina po avstrijskih nevinorodnih deŹelah. Kedo iz teh deŹel bo paĉ prihajal k nam po vino, katerega naši vinorejci ne bodo zamogli po tako nezaslišano nizki ceni oddajati. Kaj pa še le, ko bodo ogerski trgovci cele vagone vina pripeljali tudi k nam na Primorsko, Kranjsko in Štajarsko in hudo konkurenco celó tū domá provzročili? Ali mar ne ĉutijo uže sedaj naši vinorejci veĉ ali manj, da jim škoduje ogersko vino, katero tu pri nas prodajajo nekateri trgovci po veliko niŹji ceni, kakor zamorejo naši vinorejci domaĉe blago prodajati? Ogorskim vinorejcem bo le mar, da najdejo kupca, da od njega vsaj par goldinarjev za vedro vina dobé. Ali pa more naš vinorejec za tako nizko ceno pridelovati vino? Nikakor ne, kajti pri nas je uže cena zemljišč silno visoka. Tu velja en oral zemlje 500—800 gold., na Ogerakem dobiš ga tudi za 50—100 gold.! Prav res je, da naša pšenica in sirk ne gre na Nemško, pa poprašam: ali ne bo potem v magacinih naših trgovcev vse polno ogerskega Źita, katero bo malo stalo, gotovo veliko manj od našega domaĉega Źita. Le spomnimo se, da je letos bil lep sirk polovnik po 1 gld. do 1 gld. 30 kr., pšenica po 2—2½ gold. Prašam: ali more potem, ĉe se ta cena še morda za polovico zniŹa, pri taki nizki ceni še shajati poljedelec na Goriškem, ki ima tako draga zemljišĉa, visoke davke in predrage delalne moĉi? Kam bomo sadje izvaŹevali? Morda v bliŹnjo gorko Italijo, katera je itak uže dovolj modra bila ter pod pokrovom, da bi zamogla se po rastlinskih pridelkih in sadji zanesti trtna uš(!!) v Italijo, lepó prav po nedolŹno prepovedala uvaŹevanje takega blaga.

Vse drŹave nameravajo svoje meje zapreti ptujemu blagu, tako razen Nemĉije tudi Angleška, kjer se je prvi, skoro vsemogoĉni minister Beaconsfield izrazil za varstvo domaĉih kmetijskih pridelkov.

V svobodni Franciji vidimo tudi priĉetek enakega gibanja, kajti uže je vladi došlo na tisoĉe peticij za varstvo domaĉega kmetijskega pridelka.

Le pri nas se „svoboda kupĉije“ tako visoko ĉisla, da sme celó tudi daljna Amerika svobodno pošiljati

svoje blago k nam, kjer gotovo uže dokaj amerikanski špeh, amerikanske kože, in moka naše domače blago v ceni potiskajo. Po statističnih datah moremo prepričati se, kako mogočno in nevarno konkurencijo nam dela Amerika, ki je lansko leto 53 milijonov hektolitrov žita prodala Evropi. Prav tako potiska naše domače maslo in sir iz Amerike došlo blagó. Celó frišno goveje meso prihaja iz Amerike in bati se je, da bo tudi od te strani cena mesa potisnena. V provinci „Chicago“ v Ameriki je kupčijska eksportna družba lansko leto neverjetno veliko mesa pripravila za Evropo. Jeseni in pozimi letos ona družba vsaki dan po 1000 volov ubije in meso za odpošiljatev po barkah, v katerih imajo posebne ledenice, pripravi. V lanskim zimi je ta družba pol drugi milijon prešičev zaklala in v Evropo poslala. Res je, da so stroški prevaževanja (transporta) veliki, a pri vsem tem so amerikanski živinorejci zadovoljni, ker v Evropi dobé vendar lepo svoto, ki jim transportne stroške in vrednost živine še vedno dobro izplača. V provinci Texas je nek posestnik na sejm v Kandasu prignal 30.000 volov. Za vsakega vola dala mu je omenjena kupčijska eksportna družba 25 gld. Tudi jaz priznavam, da kmetovalci morajo pomisliti, da niso sami v državi, da so tudi obrtniki in rokodelci, ki radi po nizki ceni živež dobivajo. A pomisliti je tudi treba, da Amerika skoro nič obrtniških fabrikatov od Evrope ne jemlje. Zato so modri Francozi in Angleži sklenili prositi, da vlada zapre svoje meje amerikanskim pridelkom. (Kon. prih.)

Opis nekaterih sadnemu drevju škodljivih mrčesov.

A. Gosenice.

(Dalje.)

2. Zlatoritka ali zlatnica (der Goldafter, Bombyx chrysorrhoea L.), je 3 centimetre dolgi metulj z belimi krilci; cel njegov život je nepravilne debelosti, in pri babici, katera je od mandeljca nekoliko večja, na zadnjem koncu rdeče-rumeno obraščen (kosmat), od česar izvira tudi njegovo ime. Leta le po malem in še to prav okorno.

Gosenica je črno-siva, svitlo-rujavo obraščena in ima na hrbtu dve vstrični rdeče-rujavi potezi; nog ima 16. Njena buba obdana je z dlačnimi šopki, katera se nahaja v precej širokem in tankem pajčevinastem mešičku navadno na češuljicah in perji drevesnem.

Meseca junija ali pa še le julija izleze metulj iz bube na dan. Prec po oplodbi znese babica 300 do 400 belih jajčic na drevesno perjo v obliki podolgaste culice, katera je pravilno in skrbno z rudečkasto-rujavo dlako svoje zadnjice v obrambo slabega vremena dobro pokrila in zavarovala. To število jajčic navadno o 1 do 2 dneh znese. 14 dni pozneje, to je, koncem meseca julija ali pa v začetku avgusta izvalijo se iz jajčic uže male gosenice, in požró najprej v njihovi bližini nahajajočega se perja posamezne dele; zeló lene so, a močno požrešne. Jabelčna in bruševa drevesa nad vse ljubijo in gulijo. Proti mesecu oktobru napravijo si posebno stanovališča iz nepremočljive pajčevine med drevesnimi vejicami, obstoječa iz več oddelkov in razne velikosti, v katerih — kot gosenice na videz mrtve in sključene — do prihodnje spomladi prezimujejo.

Meseca marca ali pa še le aprila na to zopet iz svojih zimskih ležišč na dan izlezejo, ter se od mladega listja živé, in v tem času sadnemu drevju prav veliko škodo narejajo. Koncem meseca maja in v začetku junija prično se zabubovati.

Najvspešnejše more se ta grdi škodljivec sadnega drevja zatreti s tem, da se njegova gnjezda pozimski čas iščejo, z gosenciškimi škarijami odstrižejo, pobéré in sežgó.

3. Srebrnica ali prstanka (Ringelraupe, Ringelspinner; Bombyx neustria. L.) Metulj njen je navadno svitlo-rumene, večkrat tudi temno-rujave barve; nahaja se v različnih spremembah. Na sprednjih krilcih ima dve dobro ločljivi počezni potezi. On je v vsem živejši barve nego ona. Babica meri v širokosti z raztegnjenimi flafutkami 3 centimetre, a letati pa pri vsem tem ne more; po hrbtu je močno kosmata in zadnji del njenega života je z debelo volno (dlačico — mahom) pokrit.

Gosenica je nad 3 centimetre dolga, redko-kosmata, višnjevo-rudeča, rumeno-črtasta z belo progo po hrbtu. Glavo ima višnjevo sivo, na kateri se dve črni piki nahajate. Njena višnjevkasto-siva buba obdana je z belo pajčevino, posuto z rumenim prahom, kateri nastane iz posušene slezine, kojo gosenica zabubovaje se iz sebe cedi. Metulj ta izfrči konec meseca junija, ali pa v začetku julija meseca. Oplodena babica znese od 200 do 300 jajčic v 14 do 17 spirálnih vrstah na enoletne mladike sadnega drevja. Jajčica so z neko limino slezo trdno eno k drugemu prilepljena tako, da narejajo podobno širokega obročka (prstana), od česar tudi imé tega mrčesa izvira. Pomladi se iz jajčic izvalijo male gosenčice, katere iz začetka v pajčevinatem gnjezdu, ki ga same naredé, skupaj bivajo. Ko nekoliko odrastejo, razpršé se narazen iskaje si živeža, v kar jim perje in pa cvetje sadnega drevja služi. Gosenica prstanka nahaja se čestokrat tudi na brestu, belem trnju in na topolih. Slabega vremena in mraza se pa boji; napravljá si skupna stanovanja, v kakoršnih se jih večkrat po cele trume nahaja. Čas zabubovanja je od srede meseca maja do polovice junija.

Pokončuje se ta nesnaga najizdatneje s tem, da se pomladi, ko se drugih gosenic gnjezda obirajo in uničujejo, tudi tega mrčesa zalega na sadnih mladikah poišče, odreže in sežge, kar se posebno na pritlikavcih in špalirjih z malo težavo izvršiti dá. Tudi z gosenično baklo se more v slabem vremenu na stotine tega škodljivca v njegovem vremenskem stanovanju pokončati; a še lažje je pa mlade gosenčice, dokler se v svojem prvotnem gnjezdu skupaj nahajajo, s tem uničiti, da se s cunjami pomečkajo.

Med ptiči sta vrabec in ščinkovec najhujša sovražnika in lovca te med vsemi gosenicami skoraj najnevarnejše sovražnice sadnega drevja.

4. Drevesni belin (der Baum- oder Heckenweissling; Pontia crataegi L.), kateri se prišteva v vrsto podnevnih metuljev, je 6 centimetrov širok in ima mlečno-bela krila s črnimi žilicami preprežena; njegov život je zgoraj temno-siv, spodaj pa belkast.

Gosenica njegova je iz začetka umazano-rumena, pozneje pepelnato siva in obraščena; ona ima na hrbtu rudeče-rumeno in črno pasó, ter je popolnoma doraščena 4½ centimetra dolga. Njena zelenkasto-rumena buba je zeló neredno s črnimi pikami in progami omažena.

Meseca junija, dostikrat pa tudi še le meseca julija prikaže se metulj, kateri po dnevu skoraj neprestano okoli leta, a prenočuje pa na močno dišečih cvetlicah. Meseca julija znese babica do 200 rumenih okroglih jajčic na zgornjo stran listja sadnega drevja, za kar si najraje slivino perjo zbere. Meseca avgusta izlezejo gosenice iz jajčic; pero, na katerem so se izvalile nemudoma prepredejo z neko lastno pajčevino. Pozneje se pa po drevesu za živežem popolnoma razidejo. V pozni jeseni (pred začetkom zime) zberó se zopet skupaj, ter

nimi klopmi, po podstrešnim zidovji in tudi še drugod.

Ta huda škodljivka sadnega drevja se najuspešneje s tem pokončuje, da se njena zalega išče in pokončuje, kar ni ravno težavno zaslediti, ker so kosmati jajčni kupčki navadno dobro vidni, posebno po skorijinih razpoklinah, kateri so kosu kresilne gobe palceve velikosti popolno podobni. Ob deževnem vremenu zberó se gosenice debeloglavke na drevesu večidel na takem kraju, kjer so mokrote popolno obvarovane. O takih prilikah se jih z malim trudom lahko sila veliko pokonča.

Debeloglavki zeló podobna je tako zvana črna ščetarica (*Lastträger, schwarze Bürstenraupe; Bombyx antiqua L.*), katera je od une le nekoliko manjša. Ta ščetarica je posebno požrešna na hruševem in češpljevem drevju, debeloglavka pa navadno le na jablanih guli. Vse drugo veljá o njej, kakor pri prvi.

6. Slivar, slivina zavijavka (*Pflaumenwickler; Tortrix pruniana. H.*). Ta ponočni metuljek ima zgorej rumenorujave, spodej pa zlaturumena krilica; glava in hrbet sta nekoliko svitlejše barve.

Gosenica njegova je 2 centimetra dolga, izpočetka umazano-zelena, črno-kosmata, na hrbtu ima podolžno temno progo. Buba je črno-rujava, do 1½ centimetra dolga; na zadnjem koncu ima nekoliko zakriviljenih bodic.

Metuljek izleti meseca julija. Gosenice v mesecu aprilu in maju največo škodo napravljajo, ker se ta čas v listje sliv in češinj zavijajo in ga popolno požró; tudi vrhove enoletnih mladik dostikrat hudo pristrižejo in pokončavajo. Zabubijo se v začetku meseca junija v skupaj povitem listji, le redko kedaj na kakem drugem kraju.

Najzdatneje zatira se ta mrčes z obiranjem skupaj zvitega perja, v katerem se zabubuje. To — se ve da more se pa le na nizkem sadnem drevju, na pritlikavcih in špalirjih vspešno izvesti. Pri tem opraviu mora se pa z vso pozornostjo na to gledati, da se iz povaljka gosenica ne izmuzne in skrije, ter pozneje svojega škodljivega dejanja vnóvič ne nadaljuje.

(Dalje prihodnjič.)

Proti Nemčiji!

(Dalje in konec.)

Tudi mogočna bogata Rusija dela kmetijskim avstrijskim pridelkom zdatno konkurencijo, kajti na milijone vaganov žita izvažuje Rusija v velikansko je število goveje živine, ki prihaja iz Rusije v druge sosedne države. Nasproti se pa vidi, da pridelkom drugih držav zapira svoje meje z visoko colnino. Avstrija prideluje veliko več, kakor sama potrebuje.

Iz statističnih zapisnikov je razvidno, da je naša država leta 1878. več izvozila ali prodala v druge države, kakor od teh prejela, in sicer (živine, žita in moke) za 118 milijonov gold.! Amerika, Rusija, Francija s svojimi izvrstnimi vini, Italijanska s svojo svilo in zgodnjimi vrtninami, Angleška in Nemčija s svojimi fabrikati so hudi in nevarni konkurenti za Avstrijo, katera mora v blagostanju propasti, ako ne bo odločno, z vso previdnostjo in skrbnostjo postopala proti tem razmeram ter z modro colninsko protipostavo prisilila sosedne države, da bodo tudi one našim kmetijskim pridelkom svobodno pustile vvaževanje. Ko bi pa res ne bilo mogoče, prisiliti posebno Nemčije in Angleške, naj bi pa naša vlada prav po zgledu teh dveh držav ravnala in z oestro colnino zabranila meje in vhod nemškimi fabrikatom, ter s tem vsaj podpirala domačo obrtnijo, katera bo, ako bo mnogo delala, tudi

kmetovalcem dokaj blaga odkupila za živež svojih mnogobrojnih delalcev. A sedaj stojé mnogoštevilne fabrike brez dela, kajti Nemci in Angleži hudo konkurirajo s svojim blagom našim fabrikantom. Avstrija bo gotovo bolje pretrpela položaj, ako pride do tega, da se vsaka država zapre za-se, kakor pa sosedna Nemčija, katera je industrijalna in ako ne bo mogla izvaževati svojih pridelkov v Avstrijo in skoz Avstrijo naprej v orientalne dežele, mora ondotna industrija popolnoma propasti.

Avstrija pa si bo pomogla z obrtnijo in si lahko v orientu pridobi tla za svoj eksport. Naj bi tedaj naša državna vlada z vso odločnostjo postopala v tej zadevi proti Nemčiji, kateri na ljubo ne sme odjenjati, ako noče, da začne še hujše hirati uže tako zeló opešano blagostanje avstrijskih kmetovalcev.

Prepričani pa smemo biti, da bo, se ve da z vso odločnostjo postopaje mogla naša država Nemčijo prisiliti, da odjenja ter pusti svobodno pot vvaževanju našim kmetijskim pridelkom. Narodi pa morajo sami zanimati se za svojo bodočnost, kakor v istini vidimo, da kmetovalci v Nemčiji viharo peticionirajo za to colninsko brambo svojih pridelkov, ter da je mogočni Bismark uže na tisoče enakih peticij prejel. Prav je tedaj storil kmetijski avstrijski klub (on deluje za prospeh kmetijstva po celi državi, in ima svoj sedež na Dunaji), da je sprožil prvo enako peticijo, ter poslal po celi državi pozive, da naj kmetovalci nujno prosijo ter zahtevajo od vlade, da jih reši preteče nevarnosti, katera mora za-nje postati, ako Nemčija svojo namero izvrši.

Tako domoljubni gosp. prof. Povše opisuje nevarnost, ki Avstriji pretí od Bismarkove Nemčije.

Gospodarske novice.

* *Galeta ali kokoni sviloprejk* se navadno v Gorici prodajajo. Letos pride — piše „Soča“ — v kratkem čas za to, ter opominjamo uže sedaj naše kmete, naj se varujejo goljufivih mešetarjev, ki jim navadno požrejo polovico krvavo pridobljenih novcev. Prihodnjič bomo naznanili, kje se bode poizvedela natančna cena galete ter kateri trgovci so pošteni, da ne bodo naši kmetje ne na ceni, niti na vagi opeharjeni.“ Ta razglas prineso tudi „Novice“ našim svilorejcem.

Narodno-gospodarske stvari.

Kako se naš finančni minister lepega dela s stanjem avstrijskih financ.

Minister baron de Pretis je na svetlo dal glavni računski sklep, ki na koncu ob kratkem našteva vse dobrote, ki so — se ve da — po njegovih mislih — došle avstrijskim narodom zadnjih deset let. Minister tu med drugim pripoveduje, kako so državni dohodki od leta do leta rastli, in sicer tako, da so se od leta 1868. za celih 28 odstotkov pomnožili. To je res, al kaj so ti dohodki? Druzega nič, kot davki.

Naj našim bralcem po natančnih številkah pokažemo, kako so ti dohodki (davki) rastli od leta do leta.

Direktni davki (to je, zemljiški, hišni, dohodninski in pridobitni) so znesli

leta 1868	.	74 milijonov in	28.730 gold.
„ 1869	.	77	„ 805.095 „
„ 1870	.	82	„ 97.087 „
„ 1871	.	87	„ 471.246 „
„ 1872	.	90	„ 74.557 „
„ 1873	.	91	„ 902.740 „
„ 1874	.	92	„ 206.552 „